

Алма ТАСЕВСКА

УДК: 37.014(437.7)„2005/2015“

СТРАТЕГИСКИ, КОНЦЕПЦИСКИ И СИСТЕМСКИ ПРОМЕНИ НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (СОСТОЈБА И ПЕРСПЕКТИВА)

Кратка содржина

Глобалните општествени промени кои диктираат новини и во образовниот систем се несомнено дел и од македонската општествена и образовна клима. Во последните децении се забележува потребата од изнаоѓање нови и соодветни решенија кои ќе ги следат современите трендови и текови на полето на образованието. Теоријата и практиката тежнеат кон креирање разни стратегии, материјали и документи кои ќе го дадат својот придонес кон ваквата тенденција. Сè помногубројни и погласни се светските организации (УНЕСКО, УНИЦЕФ, Европскиот совет, Европската комисија) кои се занимаваат со областа на образованието, во понудата на цели, принципи, насоки, препораки кои треба да претставуваат темел на новата поставеност на образованието.

Во обидот да се одржува чекорот, Република Македонија креираше национални документи на кои го поставува сопственото образование. Последен и тековен документ е Националната програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 со придружни програмски документи, издадена во 2004 година од страна на Министерството за образование и наука на Република Македонија. Овој значаен стратешки документ се однесува на целта, предизвиците, националната образовна визија, мисија, вредности, принципи и клучни подрачја за интервенција. Направен е план за начинот на кој може да се оствари една од позначајните глобални образовни цели, а тоа е образование за сите, потоа начинот на унапредување на интелектуалниот раст и учење, зголемувањето на можностите за партиципација, како и можностите за зголемување на компетитивноста на македонското општество.

Но, клучното прашање во овој труд се однесува на реалната состојба во нашето образование. Односно во колкава мера, по речиси една деценија, сето она што е стратешки и концепциски поставено на теоретско ниво наоѓа своја успешна примена во секојдневната воспитно-образовна практика.

Клучни зборови: ОБРАЗОВАНИЕ, СТРАТЕГИЈА, КОНЦЕПЦИЈА, ПРОМЕНА, ОСТВАРЛИВОСТ

Вовед

Националната стратегија се однесува на сите образовни потсистеми, но големо внимание се посветува и на други особено значајни сегменти на овој систем. Современата нишка како тенденција на овој документ се пресликува во сите програми, почнувајќи од развојот на предучилишното воспитание и образование, програма за развој на основното образование, развојот на средното и на постсредното образование, развојот на високото образование, програмата за професионален развој на училишниот кадар, преку програмата за обезбедување и контрола на квалитетот на образованието, програмата за развој на институционална поддршка на реформите во образованието, до програмата за развој на ИКТ во образованието и програмата за образование на возрасните во Република Македонија во контекст на доживотното учење.

Програмата за развој на основното образование е дел од Националната програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 и во неа јасно се поставени сите аспекти кои имаат цел да го осовременат овој значаен потсистем од системот на образование. Според оваа програма, мисијата на основното образование треба да биде насочена кон:

- развој на личност која може да преземе индивидуална, семејна и граѓанска одговорност;
- образование кое ги почитува и развива индивидуалните потреби, интереси и афинитети на личноста;
- развој на културата на живеење, т.е. стекнување знаења, вештини и способности, ставови и вредности за променливиот свет на трудот и општествениот живот;
- образование кое ќе овозможи развој на независна, отворена, критичка и демократска личност со вештини и компетенции за акција;
- развој на демократијата и граѓанското општество;
- образование кое го зајакнува чувството на припадност на заедницата;
- социјализација во духот на општествено прифатените вредности и идеали со негување на духовното, културното и историското наследство;
- развој на подготвеност и свест за доживотно образование.¹

Целите на основното образование во Република Македонија поместени во програмата произлегуваат од одредбите препорачани од извештајот на ЕФА (ЕФА – Education for all), а тоа се:

- пристап до основното училиште;
- подобрување на постигањата во учењето;

¹ Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 со придружни програмски документи (2006), Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија, стр. 101

- обука во суштинските животни вештини;
- обезбедување култура на живеење во основното образование.

Основните принципи на кои треба да се базира современото основно образование, според Националната програма за развој на образованието во РМ, се однесуваат на: квалитетот, опфатот, еднаквоста, рамноправноста и пристапноста.

Една од главните тенденции поместени во овој стратегиски документ се однесува на структурно менување на основното образование, што би значело директно влијание и реорганизирање на два потсистема, а тоа се: предучилишното и основното воспитание и образование. Националната програма нуди свои причини и решенија за оваа исклучително сложена и комплексна проблематика. Програмата за развој на основното образование преку сегментот на клучните подрачја на интервенција постави две основни цели, а тоа се:

1. зголемување на траењето на задолжителното образование;
2. промоција на ефективно основно училиште.

Според многубројните анализи направени за потребите на Националната програма, а се однесуваат на современите трендови во образованието на земјите во светот, и моменталната состојба на основното образование во нашата земја, се согледала потребата од зголемување на траењето на задолжителното образование во Република Македонија. Веќе во 2004 година во Република Македонија беа донесени измени на Законот за основно образование („Службен весник на РМ“, број 63, 2004) каде што е предвидено воведување подготвителна година во основното образование со што постојното осумгодишно ќе се зголеми за една година и ќе се воспостави задолжително деветгодишно основно воспитание и образование. Главните причини за оваа интервенција во системот се однесуваат на:

- неповолната образовна структура на населението;
- малиот опфат и загрижувачки процент на намалување на бројот на учениците во редовните степени на образование;
- потреба од зајакнување на компетенциите за работна и социјална инклузија на населението.²

Податоците покажуваат дека опфатот на децата пред поаѓање на училиште е минимален, а се рефлектира на нискиот степен на предзнаења и речиси на целосна неподготвеност за животот во училиште. Статистиката покажува загрижувачки процент од 16% на ученици кои не го продолжуваат своето образование во следниот степен, т.е средното образование. Во ваква состојба општеството се соочува со млада работна сила која е неконкурентна на пазарот на трудот.

Очекувањата поставени во програмата се однесуваат на воведување универзално основно образование, 100% опфат на децата во годината пред поаѓање

² Исто, стр. 105

на училиште, подобрување на образовната структура на населението, јакнење на базичното образование, зголемување на можностите за професионална ориентација, полесен премин кон средното образование, минимум стручна квалификација, програмска сукцесивност и користење на капацитетите во руралните средини.

Доколку првата цел се однесува на системска промена на основното образование, втората цел, а тоа е промоцијата на ефективно основно училиште, има задача суштински и содржински да го осовремени овој потсистем на образование. Нејзина главна определба е редизајнирање на основните училишта во училиште по мера на детето кое ќе им овозможи на своите ученици развој и поттикнување на животните стилови во согласност со индивидуалните потреби и интереси, како животни вредности и цивилизациски придобивки. Операционализацијата на оваа цел треба да овозможи:

- подобрување на здравјето и благосостојбата на децата;
- зголемување на опфатот во школувањето и стапката на неговото завршување;
- подигнување на моралот и мотивацијата на наставниците;
- гарантирање безбедна и заштитничка околина за децата;
- обезбедување поддршка од локалната заедница;
- охрабрување на социјалната инклузија и партиципација.³

За да може успешно да се остварува ефективното основно училиште, потребно е да се обезбеди развој на наставните планови и програми воден според одредбите во концепцијата за задолжително деветгодишно воспитание и образование. Притоа е неопходно соодветно да се применат квалитетни учебници и дидактички пакети во наставата кои ќе бидат изработени според дефиниран концепт и стандарди. Ефективноста се постигнува и со перманентно унапредување на наставата преку внесување нова и современа дидактичко-методска апаратура. Перманентното усовршување како дел од професионалниот стил на живеење на секој наставник го дава својот удел кон оваа цел. Системот за обезбедување и контрола на квалитетот се остварува преку екстерна контрола од страна на Државниот просветен инспекторат и Државниот испитен центар при Министерството за образование и наука и интерна контрола од страна на локалната самоуправа и основното училиште. Пристапот кон ранливите групи не се однесува само на физичко присуство во училиштето, многу повеќе на сензибилитетот и начинот на работа со овие групи. Ефективното училиште треба во целост да биде отворено за инклузија и партиципација на учениците со посебни образовни потреби. Во овој контекст, талентираните ученици треба да го добијат својот заслужен третман. Потребно е да се дефинира улогата на училишните одбори и цивилното општество, како и да се создадат можности за основање приватни основни училишта.

³ Исто, стр. 111

Создавањето ефективно основно училиште е исто толку комплексен и сложен процес како создавањето задолжително деветгодишно основно воспитание и образование. Доколку во вториот процес зборуваме за стратегиски, системски и административни промени, во првиот процес зборуваме за филозофијата, за суштината и за основната тенденција на воспитанието и образованието во Република Македонија.

Концепциска и системска промена на основното образование

Како една од двете основни цели во клучните подрачја на интервенција поместени во Националната програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 беше поставено зголемување на траењето на задолжителното образование, поточно дотогаш задолжителното основно образование од 8 години да се зголеми на 9 години. Главните определби за ваквата иновативна реформа на основното училиште во Република Македонија произлегоа од две иницијативи. Првенствено идејата беше да се обезбеди системска и содржинска компатибилност на предучилишното и основното воспитание и образование со што ќе се овозможи посоодветен (за учениците) премин од еден кон друг потсистем, но истовремено ќе се надминат сите проблеми со недоволниот опфат на деца во годината пред поаѓање на училиште. „Следејќи ги современите трендови во другите европски земји, се направени напори и во оваа земја да се применат одредени системски иновации во прилог на остварувањето на компатибилноста на основните потсистеми, предучилишното и основното воспитание и образование. Задолжителното воспитание и образование, наместо сегашните 8 години, ќе се продолжи на времетраење од 9 години, со тоа што годината пред поаѓање на училиште ќе биде задолжителна за сите деца“.⁴

Од друга страна, пак, Република Македонија се наоѓа во еден период на постојани реформи во сите области, па така и во образованието, со кои се настојува да се задоволат сите европски критериуми и стандарди за квалитет.

Идејата за задолжително деветгодишно образование првенствено почна да се реализира преку креирање на Концепцијата за деветгодишно воспитание и образование (издадена од Бирото за развој на образованието во 2007 година) како теоретска рамка, а потоа следуваше и нејзино имплементирање во воспитно-образовната практика. Моделот на деветгодишното основно воспитание и образование во Република Македонија претставува дел од тенденцијата на надлежното Министерство за образование да се создаде еден европски концепт на задолжително основно воспитание и образование кое ќе биде во тек со европските развојни трендови во оваа област. Ваквата идеја во нашата земја започна да се

⁴ Дамовска, Л. (2001), Компатибилноста на предучилишното со основното воспитание и образование, Скопје: Круг, стр. 29

реализира најпрво врз основа на повеќе анализи, како и добиените препораки од Советот на Европа и од други меѓународни организации.

Институционализирањето на концептот за деветгодишно основно воспитание и образование само по себе наметна неколку потреби кои не се однесуваат единствено на креирање нов наставен план и наставни програми. Потребно беше да се интервенира и во другите елементи на системот на основното образование, како што се:

- едновремено донесување нов закон за основно образование;
- подобрување на условите во училиштата преку обезбедување соодветна опрема;
- создавање просторни услови;
- зголемување на финансискиот буџет и сл.

Меѓутоа, за успешно спроведување на вака замислената идеја не беа доволни само горенаведените барања. Неопходно беше интензивно координирано дејствување меѓу државните и локалните органи за образованието, училиштата и родителите. На овој начин се создаде добра основа за постепено практично применување на новиот наставен план и наставни програми кои треба да водат кон подобрување на воспитанието и образованието на учениците кои ќе посетуваат основно училиште.

Теоретска рамка на деветгодишното основно воспитание и образование во Република Македонија

Моделот на задолжителното основно деветгодишно воспитание и образование во Република Македонија во голема мера се темели и го следи моделот кој веќе е инкорпориран во системот на основното образование во Република Словенија. Надлежните органи ја одбраа токму оваа држава од неколку причини: „...Земајќи ги предвид долгогодишната традиција и искуството во развојот на образованието во Република Македонија и во Република Словенија (развивани на исти основи и принципи во поранешниот систем), како и промените што се воведуваа во предучилишното, основното и во средното образование во периодот на транзициите на двете држави, кои во почетниот период се одвиваа според приближно слични цели, се процени дека најкорисно може да биде искуството на Република Словенија во развојот и градењето на системот на основното воспитание и образование во Република Македонија“.⁵ Исто така, во двете држави долг период се реализираа наставни планови за задолжително осумгодишно образование, чии дефинирани цели и принципи беа во насока на оспособување на младите за живеење и работа во демократско граѓанско општество.

⁵ Концепција за деветгодишно основно воспитание и образование (2007), Скопје: Биро за развој на образованието, стр. 66

Законските регулативи ја поддржуваат оваа иницијатива за развој на образованието и тоа преку Законот за основно образование каде што врз основа на измените е поставена реална основа за развивање нов наставен план со нови наставни програми за задолжително деветгодишно воспитание и образование. Основното образование во Република Македонија подлежеше на многубројни анализи, но, исто така, се разгледуваа карактеристиките на задолжителното образование во другите европски држави (Данска, Финска, Австрија, Германија, Грција, Словенија, Хрватска, Италија, Шведска, Франција, Велика Британија, Норвешка, Португалија, Луксембург).⁶ Разликите за поаѓање и траење на задолжителното образование на повеќе европски држави се претставени на следнава табела:

Табела 1 Прегледи за основното (и нижото средно) образование во други држави⁷
Возраст на училишните обврзници и траење на задолжителното образование

Држава	Возраст кога започнува и траење на задолжителното образование	Должина на задолжителното образование во години
Словенија	6 - 14	9
Италија	6 - 14	9
Португалија	6 - 14/15	8/9
Шпанија	6 - 14/16	8/10
Данска	7 - 16	9
Грција	5,5 - 14,5	9
Белгија	6 - 15/16	9/10
Германија	6 - 15/16	9/10
Франција	6 - 16	10
Луксембург	4 - 15	11
Холандија	5 - 16	11
Англија	5 - 16	11
Швајцарија	7 - 16	9
Австрија	6 - 15	9
Хрватска	7 - 15	8
Шведска	7 - 16	9

⁶ www.mon.gov.mk

⁷ Bela kniga o vzgoji in izobrazevanju u Republici Sloveniji, Ljubljana, (1995), str. 77

Врз основа на многубројни анализи од страна на надлежните органи беше создаден предлог за рedefинирање на целите, како и основите за создавање нов наставен план и наставни програми за основните училишта со тенденција на подобрување на квалитетот на основното воспитание и образование.

Системска и содржинска организација на наставата во новото деветгодишно основно училиште

Задолжителното деветгодишно основно училиште се карактеризира со сосема нова структурно-системска организација на наставата. Моделот 4+4 се напушта и се преминува кон адаптација на моделот 3+3+3. Тоа значи дека во рамките на овој потсистем постојат три воспитно-образовни периоди и секој од нив одделно се разгледува како релативно заокружена целина. Нивната практична имплементација треба да биде во согласност со „...развојните карактеристики на учениците и законитостите во учењето, како и според начинот на проверување и оценување на знаењата на учениците, облиците на индивидуализирана и групна настава, нивоата на знаења и вештини и напредувањето на учениците“.⁸

Новата структурно-системска поставеноста на наставата во основното образование треба да обезбеди постепен и поедноставен премин на учениците од пониските кон повисоките одделенија. За оваа цел придонесуваат и новите наставни планови и програми, структурата и улогата на наставниците и воспитувачите, како и современиот статус и третман што го добива ученикот во текот на целиот воспитно-образовен процес. За поуспешна адаптација на учениците во основното училиште и полесен премин од одделенската кон предметната настава се ангажирани наставници за предучилишно воспитание и образование, одделенски наставници и предметни наставници. Наставниците за предучилишно воспитание и образование единствено можат да ја реализираат наставата од I одделение, а потоа во II одделение учениците од истата паралелка ги презема одделенскиот наставник. Одделенскиот наставник може да реализира настава од I до III одделение, односно до IV и V одделение. Но, и наставниците за предучилишно воспитание и образование и одделенските наставници треба бидат дополнително оспособени за планирање и реализирање содржини и активности со деца од раната училишна возраст.

Токму ваквиот пристап на системско-структурната организација на основното образование сама по себе поставува барања за менување на позицијата и улогата на ученикот, но и на наставникот и промена на атмосферата и климата за работа низ текот на воспитно-образовниот процес. Станува збор за имплементација на сето она што во литературата се нарекува активна позиција на ученикот кој постојано ќе биде во можност на учење преку искуство, самостојно добивање податоци, проверување на нивната веродостојност, поврзување на научното со сопственото

⁸ Концепција за деветгодишно основно воспитание и образование (2007), Скопје: Биро за развој на образованието, стр. 76

искуство, испитување на причинско-последичните односи, кооперативно учење, подготвување за живот во социјална средина итн.

Концептот за тестирање на децата за зрелост и подготвеност за поаѓање во основно училиште (кој многу години беше застапен во Република Македонија) се напушти. Стручната служба составена од педагог, психолог и наставник за предучилишно воспитание или за одделенска настава преку разговор со децата и родителите обезбедува соодветни податоци за развојот на детето, здравствената состојба, како и за посебните интереси на децата. Така добиените податоци ќе послужат за понатамошната воспитно-образовна работа со учениците.

➤ **Прв образовен циклус (од I до III одделение)**

Целокупната организација на првите три години на воспитно-образовна работа во основното училиште, главно, се базира на научните сознанија за когнитивниот развој на децата во овој период. „Всушност, во прво одделение развојот на предоперативното ниво на мислење кај децата поминува кон степенот на конкретни операции“.⁹ Поради тоа се прифаќа ставот дека промените што настануваат кај децата во овој период не се истовремени и еднакви кај сите деца, тие имаат своја карактеристика на видлива индивидуалност кај секој поединец. Во очекуваните резултати согласно со наставните програми не е предвидено сите ученици едновременно да ги постигнат предвидените знаења во рамките на читањето, пишувањето и сметањето до крајот на наставата во прво одделение. Напротив, се остава можност тие да бидат достигнати до крајот на трето одделение со цел да се почитуваат индивидуалните разлики кај учениците во поглед на постигнувањата. Главниот мотив е да им се овозможи на учениците стекнување знаење кое ќе го постави темелот за понатамошно учење, а тоа ќе се базира на сопственото искуство, манипулација со предмети, поставување прашања и самостојно изнаоѓање одговори.

➤ **Втор образовен циклус (од IV до VI одделение)**

Вториот период учениците го започнуваат на деветгодишна возраст и претставува природен континуитет на усвојување ново искуство, знаења, вештини и способности кои беа започнати во првиот образовен циклус, следејќи ги научните сознанија што се однесуваат на когнитивниот развој. Во концепцијата за деветгодишно основно воспитание и образование се вели: „Мисловните операции кај учениците можат да се одвиваат и реверзибилно во спротивна насока со т.н. интернализирање на операциите, а тоа покажува дека детето не мора и понатаму да ги решава проблемите само со методот на обиди и грешки, туку да напредува со развивање на способностите за конзервација“.¹⁰ Големо внимание се посветува на специфичностите во когнитивниот развој на учениците во овој период, што директно влијае врз креирањето на новите наставни програми.

⁹ Исто, стр. 79

¹⁰ Исто, стр. 80

➤ **Трет образовен циклус (од VII до IX одделение)**

Наставните програми наменети за учениците од 11 до 14 години, односно од седмо до деветто одделение се насочени кон поставување цели и содржини што ќе водат кон поттикнување на развојот на способностите за апстрактно-логичко мислење. И во овој период се забележува потребата од континуитет во следењето на сознанијата за когнитивниот развој, па оттука очекуваните резултати се однесуваат на изведување заклучоци врз основа на дедуктивно мислење, објаснување, интерпретација и развивање хипотези. Во овој период особено голема важност им се придава на организацијата и реализацијата на целокупната наставна програма, која треба да се заснова на интерактивна настава и методи на работа, активно учење, и притоа постојано водејќи грижа за возраста и индивидуалниот напредок на учениците. Секој период носи свои карактеристики и специфичности, особено во когнитивниот развој и токму поради тоа е потребна голема посветеност, индивидуален пристап и поврзување на научно-теоретските сознанија со практичното искуство на наставниците.

Заклучок

Целокупниот процес на системска и содржинска реорганизација на основните училишта во Република Македонија можеме да го поделиме во три фази, и тоа: *почетна фаза, моментална состојба и завршна фаза.*

Периодот на воведување на деветгодишното основно образование во училиштата ја претставува *почетната фаза*. Во оваа фаза се одвиваше паралелно школување на неколку генерации според различни програми и тоа:

- „генерации запишани во осумгодишно основно образование;
- генерации запишани во задолжително основно образование кое вклучува подготвителна година;
- генерација која ќе го започне образованието според новите програми за задолжително деветгодишно основно образование“.¹¹

Моменталната состојба на имплементацијата на задолжителното деветгодишно воспитание и образование се придржува кон поставената рамка и го следи предвидениот план, според кој во учебната 2010/11 година се воведуваат нови наставни програми за V одделение и иновирани наставни програми за VIII одделение. Додека, пак, во следните учебни години следува воведување нови наставни програми за VI и за VII одделение. *Завршната фаза* се однесува на соодветна имплементација на иновираниите програми наменети за VIII и за IX одделение на новото деветгодишно основно училиште кои треба да претставуваат еквивалент на иновираниите програми за VI, VII и за VIII одделение.

¹¹ Исто, стр. 129

Оттука може да се заклучи дека сите нови наставни програми за новото деветгодишно основно образование се воведуваат во период од пет години, од учебната 2007/08 година до 2011/12 година. Комплетната имплементација и реализација на новите и иновираниите програми во сите девет одделенија од основното образование треба да се оствари заедно со завршувањето на првата генерација ученици во учебната 2015/2016 година.

Во исчекување на првата генерација ученици кои завршиле задолжително деветгодишно воспитание и образование можеме да дадеме неколку констатации што значат перспектива на реорганизацијата на основното образование. Основното образование како најобеман потсистем истовремено претставува и најкомплексен потсистем за негово реорганизирање, редефинирање и реструктурирање. Токму поради тоа секоја интервенција треба многу внимателно и докрај дефинирано да се имплементира. Во таа насока можеме да заклучиме дека постои формално и структурно реорганизирање на основното образование во Република Македонија, но постојат и одредени недостатоци со кои се соочуваат сите субјекти вклучени во наставниот процес. Така, на пример, постојат несоодветни просторни услови и стандарди за организирање и реализирање на наставата (особено во првиот образовен циклус), недоследност во дидактичко-методската организација и реализација на наставата, особено во прво одделение, во согласност со развојните карактеристики на учениците од овој период и обемни наставни програми. Можеби најголема потреба се забележува кај наставниот кадар и неговата подготовка од организациски и многу повеќе содржински аспект за иновации од овој тип.

Поставената теоретска рамка претставува добра основа во обидот да се конкретизира и операционализира идејата за задолжително деветгодишно основно воспитание и образование. Многубројните анализи и подготовки, поставените принципи и развојни цели се во функција на поддршка на системската и содржинската организација (нови наставни планови и програми, планирање на наставата и на воннаставните активности во училиштето и сл.) на наставата во новото основно воспитание и образование. Секако, искуствата од првите генерации треба да послужат во изнаоѓање соодветни решенија и надминување на проблемите со кои се соочува основното образование во текот на имплементација на новата концепција.

Литература

- Bela kniga o vzgoji in izobrazevanju u Republiki Sloveniji, Ljubljana, (1995)
- Benjamin, S. B. (1970), *Taksonomija ili klasifikacija obrazovnih i odgojnih ciljeva (Knjiga 1 Kognitivno područje, Preveo s engleskog I. Furlan)*, Beograd: Jugoslovenski zavod za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja
- Curriculum guidance for the foundation stage-Investing in our future*, (2000), London: Department for Education and Employment & QCA
- Дамовска, Л. (2001), Компатибилноста на предучилишното со основното воспитание и образование, Скопје: Круг
- Институт за педагогија. (2000), *Предучилишното воспитание и образование во Република Македонија (развој, состојби и перспективи)*, Скопје: Филозофски факултет
- Концепција за деветгодишно основно воспитание и образование (2007), Скопје: Биро за развој на образованието
- Наставен план за деветгодишно основно образование, (2007), Биро за развој на образованието
- Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 со придружни програмски документи (2006), Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија
- Ново деветгодишно основно училиште (2007), Скопје: Биро за развој на образованието
- Основи на програмата за воспитно-образовната работа во подготвителната година*, (2005), Скопје: Биро за развој на образованието
- www.bro.gov.mk
- www.mon.gov.mk

Alma TASEVSKA

STRATEGIC, CONCEPTUAL, AND SYSTEMIC CHANGES IN PRIMARY EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA (STATES AND PERSPECTIVES)

Summary

The global social changes that dictate novelties in the educational system are undoubtedly part of the Macedonian social and educational climate. In recent decades, the need for finding new and suitable solutions that will follow the contemporary trends and directions in the field of education, is noticeable. Theory and practice move towards creating various strategies, materials and documents, which will give their contribution for this tendency. The world organizations (UNESCO, UNICEF, The European Council, The European Committee, etc.), which are interested in the field of education, are becoming more numerous and louder in their proposals for goals, principles, directions and recommendations that should represent the foundation for a new order in education.

In the attempt to keep up pace, the Republic of Macedonia is creating national documents in order to set up its own education. The most recent document is the National Program for the Development of Education of the Republic of Macedonia 2005-2015, with additional program documents, published in 2004 by the Ministry of Science and Education of the Republic of Macedonia. This significant strategic document refers to the goals, challenges, national educational vision, mission, values, principles and key areas for intervention. A plan has been made about the way in which one of the more significant global educational goals can be accomplished, and that is education for everybody, how to advance one's intellectual growth and learning, increasing the chances for participation, as well as the opportunities to increase the competitiveness of the Macedonian society.

Yet the key issue in this work refers to the real state of our education, i.e. how, after almost one decade, everything that is strategically and conceptually set on a theoretical level, can find successful application in the everyday educational practice.

Key words: EDUCATION, STRATEGY, CONCEPT, CHANGE, ACHIEVABLE.